

Lærervejledning til LIVET PÅ LANDET

Indholdsfortegnelse

Introduktion til materialet	1
Formål med materialet	2
Anbefalet forløb	2
0.-3. klasse	2
4.-6. klasse	2
Introduktion – før besøget	2
Aktivitetsvejledning – før besøget	3
1. Her bor Crilles	3
2. Hvad får Crilles at spise?	4
3. Lav din egen smør	5
4. Et år på gården	6
5. Hjælp Amagermor ind på torvet	7
6. Marken er mejet	8
7. Blindebuk	9
8. Ude at tjene	10
Forberedende opgave.....	11
Introduktion – efter besøget	12
Aktivitetsvejledning – efter besøget	13
1. Ordkryds	13
2. Kryds og tværs.....	14
3. Test din viden	15
4. Genstande	16
5. På jagt efter historien	17
Afsluttende opgave 1: Tegneserie.....	18
Afsluttende opgave 2: Kildearbejde.....	19

Introduktion til materialet

Dette undervisningsmateriale knytter sig til en omvisning om bondelivet i 1800-tallet på Amagermuseet. Materialet består af:

- Aktivitetshæfte
- Lærervejledning

Materialet er bygget op således, at aktiviteterne kan sættes sammen så det passer bedst til tidsramme og niveau. Der er både aktiviteter til før og efter besøget på Amagermuseet, en forbedrende opgave til besøget på museet, samt en opsamlende opgave som afslutning på forløbet. Der findes et anbefalet forløb på side 2.

Alle aktiviteter har et formål, introduktion, vejledning og et sæt spørgsmål til refleksion. Der lægges op til, at de reflekterende spørgsmål bliver taget op til en diskussion i klassen.

Materialet er lavet ud fra erindringer om livet i cirka 1850-1950. Aktiviteterne handler om familien Petersen, der var den sidste familie der boede på Nordgård i Dragør.

Formål med materialet

Formålet med materialet er at forberede eleverne på deres besøg på Amagermuseet, samt derefter at samle op på den viden, de har tilegnet sig. Materialet lægger op til at give eleverne en baggrundsviden om den periode de skal beskæftige sig med på museet, samt at få dem til at reflektere over de forskelle der er mellem deres eget liv og livet for 150 år siden.

Anbefalet forløb

0.-3. klasse

Før besøget:

- Introduktion
- Aktiviteter 1, 2, 3, 4, 5 & afsluttende opgave

Efter besøget:

- Introduktion
- Aktiviteter 1, 3, 5 & afsluttende opgave 1

4.-6. klasse

Før besøget:

- Introduktion
- Aktiviteter 1, 3, 4, 6, 7, 8 & afsluttende opgave

Efter besøget:

- Introduktion
- Aktiviteter 2, 3, 4 & afsluttende opgave 2

Introduktion – før besøget

Når vi snakker om "gamle dage", hvornår er det så?

Spørgsmålet virker som en introduktion til den periode eleverne skal beskæftige sig med. Spørgsmålet skaber en dialogisk atmosfære, som får elevernes forhåndsviden på banen fra start. Her vil børnene sikkert svare meget forskelligt, fra da mor og far var barn til vikingetiden. Formålet er at få skabt en stemning om perioden og få skabt et fælles, fagligt udgangspunkt.

Herefter kan der læses en fortælling op (bilag 1). Fortællingen er fra Jan Dirchsens erindringer om sin barndom i starten af 1900-tallet.

Hvad tænker I om fortællerens barndom? Hvad tænker I om at leve dengang?

Svarene kan evt. skrives ned, og bruges til sammenligning til efter forløbet.

Aktivitetsvejledning – før besøget

1. Her bor Crilles

Formålet med aktiviteten er at eleverne:

- stifter bekendtskab med familien Petersen, som de følger igennem materialet.
- får et billede af hvem – og hvor mange – der kunne bo på en gård i 1800-tallet.
- oplever, at der var forskel på drenge og pigers pligter i 1800-tallet.
- sammenligner børns pligter i 1800-tallet med deres egne.

Introduktion til aktiviteten

Det her er Crilles og hans søster Anna. De bor sammen med deres mor, far, og 2 søskende, Gerhardt og Ella på Nordgård i St. Magleby. På gården bor også hans farfar, 3 karle og 2 piger og en barnepige. De er tjenestefolk. På gården har de 5 heste, 6 køer, 2 grise og masser af høns. De bor mange på gården, men der er brug for mange mennesker for at holde styr på det hele. Det er hårdt arbejde at bo på en gård. På arbejdsarket kan I se, hvilke pligter Crilles og Anna har på en helt almindelig dag.

Vejledning til aktiviteten

På arbejdsarket er et skema med Crilles og Annas pligter på en helt almindelig dag. På arbejdsarket er der også plads til, at eleverne selv kan skrive deres egne pligter.

Spørgsmål til refleksion

- Hvad er det for nogle pligter de har?
- Hvordan er Crilles' og Annas pligter forskellige?
- Hvorfor bor de så mange på gården?
- Hvorfor tror du, Crilles farfar bor sammen med dem?
- Hvorfor tror du, børnene har så mange pligter?

2. Hvad får Crilles at spise?

Formålet med aktiviteten er, at eleverne:

- ser hvor anderledes man spiste i 1800-tallet
- lærer at man var selvforsynende, og derfor krævede fremstillingen af mad mere arbejde
- sammenligner deres kost med kosten i 1800-tallet

Introduktion til aktiviteten

Hjemme hos Crilles er det altid hans mor, der laver mad. Hans to søstre hjælper til, mens far og drengene arbejder på marken. De står altid tidligt op, for køerne skal malkes, og dyrene skal fodres. På arbejdsarket kan I se, hvad Crilles får at spise på en helt normal dag.

Vejledning til aktiviteten

På arbejdsarket er et skema med, hvad Crilles får at spise i løbet af en dag. På arbejdsarket er også et tomt skema, hvor eleverne får mulighed for selv at skrive ned, hvad de får at spise i løbet af en dag.

Spørgsmål til refleksion

- Hvad er det for noget mad han spiser? Hvorfor?
- Hvorfor tror du, han spiser mad så mange gange om dagen?
- Hvorfor tror du børnene drak øl?
- Synes du Crilles får meget mad?
- Hvad er det for noget mad du spiser?
- Hvilke forskelle er der på det du spiser, og det Crilles spiser?

3. Lav dit eget smør

Formålet med aktiviteten er, at eleverne:

- opdager hvor meget der skulle til bare for at få noget smør.
- stifter bekendtskab med en af arbejdsopgaverne på en gård
- drager parraller til deres eget liv

Introduktion til aktiviteten

Nogle gange får Crilles lov til at hjælpe hans mor med at lave smør. Dengang havde man nemlig ikke noget supermarked – man skulle lave alt selv. Før Crilles og hans mor kan lave smør, skal de først malke deres ko – det plejer Crilles lillesøster at gøre. Bagefter kommer de mælken i et fad, som de stiller på en hylde i stuen. Der skal den stå lunt et par dage. Efter et par dage skummer de fløden af toppen, som de kommer op i en smørkærne. Og så er det Crilles' opgave at kærne fløden indtil det bliver til smør – det kan godt tage rigtig lang tid.

Vejledning til aktiviteten

Det skal I bruge:

- 2 dl piskefløde
- Lidt salt
- Koldt vand
- Syltetøjsglas
- Ske
- Evt. krydderurter

Sådan gør I:

- Hæld fløden i syltetøjsglasset
- Læg låg på, og ryst kraftigt indtil føden skiller i smørkorn og kærnemælk
- Hæld forsigtigt kærnemælken fra
- Hæld koldt vand på smørret og ryst. Hæld vandet fra. Gentag indtil vandet er klart, og smørret er rent.
- Drys salt og evt. krydderurter på smørkornene
- Ælt smørret med en ske
- Velbekomme 😊

Spørgsmål til refleksion

- Hvad synes I om at lave smør?
- Hvordan får I smør derhjemme?
- Kan I forestille jer, at skulle igennem så meget arbejde for at få smør?
- Prøv at forestille jer, at al mad I gerne vil spise, skulle I lave selv. Hvordan tror I det er?
- Hvad tror I Crilles og hans familie tænker om det?

4. Et år på gården

Formålet med aktiviteten er, at eleverne:

- opnår viden om de forskellige arbejdsopgaver, der hørte til at bo på en gård.
- oplever hvor stor en indflydelse årstiderne havde på livet, og hvor afhængig man var af landbruget.

Introduktion til aktiviteten

På Crilles' gård arbejder de med landbrug. Det gør de fleste mennesker, han kender. Der er altid meget at lave hjemme hos Crilles – og det er hårdt arbejde. Arbejdet er sæsonpræget. Det betyder, at arbejdsopgaverne følger årstiderne. Kan I regne ud, hvornår Crilles' og hans familie skal lave de forskellige arbejdsopgaver?

Vejledning til aktiviteten

Eleverne skal sætte de udklippede arbejdsopgaver ind i den rigtige årstid. De kan evt. arbejde sammen i grupper. Skabelonen kan også farvelægges. Undervejs kan de støde på ord, som måske er fremmede. Herunder er der en ordforklaring:

Spinde: At trække små totter af fx uld, bomuld eller silke ud og sno dem til en fast, ensartet tråd, enten i hånden eller med maskine.

Høste: At meje, plukke eller skære afgrøder og bringe dem indenfor, enten med maskinkraft eller manuelt

Pløje: At vende det øverste jordlag med en plov inden man sår eller planter afgrøder

Tærsk: At skille kerner fra kornaks eller andre afgrøder ved at slå på dem med en plejl eller køre dem gennem en maskine

Spørgsmål til refleksion

- Hvorfor tror I, man skulle lave det hele selv? Kunne man ikke bare købe det man manglede?
- Hvad tror I, der skete, hvis man ikke fik høstet nok korn?

5. Hjælp Amagermor ind på torvet

Formålet med aktiviteten er, at eleverne:

- opnår viden om en af de egnsprægede arbejdsopgaver folket på landet i St. Magleby havde
- reflekterer over udviklingen inden for handel og transport

Introduktion til aktiviteten

Crilles' forældre kom til St. Magleby fra Holland. De hollandske bønder var rigtig gode til at dyrke grøntsager, som de solgte på torvet i København. Crilles' familie kører stadig ind på torvet hver onsdag og lørdag og sælger deres gode grøntsager. Crilles' mor synes, det er meget vigtigt, at grøntsagerne ligger pænt i hestevognen. Vognen med kål bliver stablet i en kæmpe bunke, og hun er så god til at stable dem, at de slet ikke triller ned.

De skal meget tidligt op, når det er torvedag. Nogle gange skal de op allerede klokken 2 om natten for at være først i køen, når porten til København åbner. Men i dag er Crilles' mor kommet for sent op, og hun kan ikke huske den rigtige vej ind til torvet. Kan I hjælpe hende?

Vejledning til aktiviteten

Eleverne skal løse labyrinten og hjælpe Amagermor hen til torvet.

Spørgsmål til refleksion

- Hvorfor solgte man grøntsager på torvet?
- Hvorfor tog det så lang tid at komme ind på torvet?

6. Marken er mejet

Formålet med aktiviteten er, at eleverne:

- lærer hvor vigtig høsten var.
- stifter bekendtskab med, hvordan man festede og morede sig i 1800-tallet.
- reflekterer over, hvordan fester og fejring har ændret sig.

Introduktion til aktiviteten

Om efteråret skal Crilles og hans familie høste. Det er altid et stort arbejde, og det er vigtigt, det bliver gjort hurtigt, for hvis frosten kommer, ødelægger det hele høsten, og så har Crilles familie ikke nok korn til vinteren. Det betyder, at de ikke får nok mad. Crilles glæder sig til at blive færdig med høsten, for så skal de holde høstfest. Til høstfesten skal de spise en masse mad, synge og danse. Crilles yndlingsang er *Marken er mejet*. Det kan være I allerede kender den.

Vejledning til aktiviteten

Prøv at syng sangen selv – melodien kan findes på nettet. Det er også oplagt at danse til – der findes mange beskrivelser af nem folkedans på nettet.

Spørgsmål til refleksion

- Hvorfor tror I, man var glad for at have klaret høsten?
- Hvad betyder "fuglen og den fattige skal også være mæt"?
- Hvad betyder "det er gammel ret"?
- Hvad fejrer I hjemme hos jer? Hvordan?

7. Blindebuk

Formålet med aktiviteten er, at eleverne:

- øver kildearbejde
- prøver kræfter med en gammel leg
- ser sig selv i maleriet, og skaber en relation til karaktererne

Introduktion til aktiviteten

Det er ikke kun Crilles og hans søskende, der leger. Også deres forældre og de andre voksne mennesker leger, når de holder fest. Her ser I et billede fra en fest i St. Magleby i 1800-tallet. På billedet leger de blindebuk – en leg som I sikkert selv kender.

Vejledning til aktiviteten

Aktiviteten er todelt; først skal eleverne tale om, hvad der sket på billedet ud fra refleksionsspørgsmålene. Derefter kan de selv lege legen.

Regler: Én af eleverne får en bind for øjnene, og skal nu fange de andre elever. Hvis en elev blive fanget, skal blindebukken gætte, hvem det er. Hvis han/hun gætter forkert, må han lede videre. Hvis han/hun gætter rigtigt, bliver den fangede blindebuk.

Spørgsmål til refleksion

- Hvad tror I, der sker på billedet?
- Hvad tror I, de forskellige karakterer tænker?
- Hvad tror I, der er sket før legen? Efter?
- Hvad har de fået at spise?
- Hvordan er stemningen?
- Er der noget, der undrer jer?

8. Ude at tjene

Formålet med aktiviteten er, at eleverne:

- øver kildearbejde
- opnår viden om, hvor anderledes børns vilkår var i slut 1800-tallet
- får en idé om, hvor hårdt arbejdet var på en gård

Introduktion til aktiviteten

Da Crilles storebror, Gerhardt, var 10 år gammel, skulle han ud og tjene. At tjene betyder, at man skal bo på en anden gård langt væk for at arbejde. Den fortælling, I skal høre nu, er fra Gerhardts dagbog¹.

Vejledning til aktiviteten

Kilden læses op for børnene, og bagefter lægges der op til en snak i klassen ud fra de reflekterende spørgsmål.

Spørgsmål til refleksion

- Kunne I forestille jer, at I skulle ud og arbejde som 10-årig? Hvordan tror I, I ville have det?
- Hvordan tror I, Gerhardt har det?
- Hvad synes I om Frederik og Anna?
- Hvad synes I om, at Gerhardts far tager alle hans penge? Er det retfærdigt?

¹ Kilden er fra Jeppe Aakjærs erindringer, "Fra min bitte-tid", og handler om hans opvækst på landet i 1870'erne.

Forberedende opgave

Formålet med opgaven er, at eleverne:

- bruger den viden de har fået gennem aktiviteterne til at reflektere videre over, hvad der har ændret sig siden 1800-tallet.
- forbereder sig på deres besøg på Amagermuseet

Introduktion til opgaven

I ved nu rigtig meget om livet på landet i 1800-tallet, og I ved, hvor meget der har ændret sig. Så nu skal I gå hjem og finde ting hjemme hos jer, som man ikke havde i gamle dage.

Vejledning til opgaven

I aktivitetshæftet er der plads til, at børnene kan skrive forskellige ting, man ikke havde i gamle dage. Der kan evt. også lægges op til, at eleverne beskriver, hvorfor man ikke havde dem, og hvad man havde i stedet for.

Introduktion – efter besøget

Hvad tænker I om at leve i gamle dage? Hvad ved I nu, som I ikke vidste før?

Svarene kan sammenlignes med svarene før besøget. Der kan derudover også tages en snak i klassen om besøget, og sammenligne det med deres egen forberedelse før besøget.

Denne del af materialet samler op på den viden eleverne har tilegnet sig i det forberedende materiale samt besøget på Amagermuseet.

Aktivitetsvejledning – efter besøget

1. Ordkryds

Formålet med aktiviteten er, at eleverne:

- får repeteret nogle af de genstande, de har stiftet bekendtskab med på museet
- får samlet op på den viden de tilegnede sig i det forberedende materiale

Introduktion til aktiviteten

Nu håber jeg, at I har lyttet godt efter ude på museet, for nu skal I finde nogle af de specielle ting, man havde på gården i gamle dage.

Vejledning til aktiviteten

Eleverne skal finde de forskellige ord i ordkrydsen.

Spørgsmål til refleksion

- Kan I huske, hvad man brugte de forskellige genstande til?

2. Kryds og tværs

Formålet med aktiviteten er, at eleverne:

- får repeteret nogle de genstande, eleverne har stiftet bekendtskab med på museet
- får samlet op på den viden, de tilegnede sig i det forberedende materiale

Introduktion til aktiviteten

Nu håber jeg, at I har lyttet godt efter ude på museet, for nu skal I finde nogle af de specielle ting, man havde på gården i gamle dage.

Vejledning til aktiviteten

Eleverne skal gennemskue hvilken genstand, madvare eller person der bliver beskrevet for at gennemføre kryds og tværsen.

Spørgsmål til refleksion

- Kan I huske, hvad man brugte de forskellige genstande til?

Løsning

1. Mødding
2. grød
3. træsko
4. brønd
5. alkove
6. karl
7. spytbakke
8. kål
9. hest

3. Test din viden

Formålet med aktiviteten er at eleverne:

- får samlet op på den viden de tilegnede sig i det forberedende materiale, samt nogle af de fortællinger eleverne har fået på museet.

Introduktion til aktiviteten

Nu hvor I har besøgt Amagermuseet, ved I sikkert også rigtig meget om livet på landet. Så nu er I også klar til en lille test...

Vejledning til aktiviteten

Eleverne skal svare rigtig på spørgsmålet og følge pilene rundt. Undervejs samler de bogstaver, som sammen danner et ord.

Spørgsmål til refleksion

- var der nogle af spørgsmålene der overraskede jer?
- var der noget der var underligt? Hvorfor?

Løsning:

Amagerkone

4. Genstande

Formålet med aktiviteten er, at eleverne:

- oplever, at genstande kan være kilder
- bruger kilder til at få viden om fortiden
- øver at beskrive fortiden ud fra genstande

Introduktion til aktiviteten

I har lært en masse om hvilke genstande man brugte i gamle dage. Faktisk kan genstande fortælle rigtig meget om, hvordan man levede i gamle dage. Det kalder man for kilder. Kilder fortæller historier om fortiden – man skal bare lære, hvordan man får dem fortalt.

Vejledning til aktiviteten

Eleverne udvælger og finder et billede af en genstand, de har hørt om på museet. De nedenstående spørgsmål kan bruges til at undersøge genstanden.

Spørgsmål til aktiviteten

- Beskriv genstanden
- Er der noget særligt ved den?
- Hvad blev den brugt til?
- Blev den brugt sammen med noget andet?
- Hvem har lavet den?
- Hvor gammel er den?
- Kan vi stadig bruge den?
- Hvad kan genstanden fortælle?

5. På jagt efter historien

Formålet med aktiviteten er, at eleverne:

- finder spor af historien i deres nærområde
- ser hvordan byer udvikler sig
- oplever, at historie ikke kun er noget man læser om i bøgerne

Introduktion til aktiviteten

Man forbinder ofte historie med noget man læser om i bøger eller ser på museer. Men faktisk kan man finde spor efter historien mange steder. I har nu lært en masse om livet i St. Magleby i 1800-tallet – kan I finde spor efter gamle dage i jeres by?

Vejledning til aktiviteten

Gå en tur i jeres nærområde, og find noget som, I synes, er historisk. Tag billeder af det I finder, som fortæller noget om historien eller viser, hvordan byen har ændret sig.

Spørgsmål til aktiviteten

- Hvad har I taget billede af?
- Er det gammelt?
- Hvem har boet her/brugt stedet?
- Har det ændret sig?
- Hvad bliver det brugt til nu?

Afsluttende opgave 1: Tegneserie

Formålet med opgaven er, at eleverne:

- øver sig i at beskrive fortiden
- tænker videre over, hvordan livet på landet var i 1800-tallet

Introduktion til opgaven

Nu har I hørt en masse om Crilles og hans familie, og har også været ude på Amagermuseet og hørt flere historier om, hvordan det var at leve på en gård på Amager i 1800-tallet. Karakteren Crilles og hans familie er baseret på en rigtig familie, som boede på Nordgård i St. Magleby i 18-1900-tallet. Som afslutning skal I nu lave jeres egen tegneserie, som fortæller om en helt normal dag i Crilles' liv.

Vejledning til opgaven

Eleverne skal lave en tegneserie og fortælle en historie om livet på landet i 1800-tallet. Der er skabeloner til tegneserien i aktivitetshæftet.

Afsluttende opgave 2: Kildearbejde

Formålet med opgaven er, at eleverne:

- stifter bekendtskab med kildearbejde
- øver sig i at forholde sig kritisk til kilder

Introduktion til opgaven

Nu har I hørt en masse om Crilles og hans familie, og har også været ude på Amagermuseet og hørt flere historier om, hvordan det var at leve på en gård på Amager i 1800-tallet. Karakteren Crilles og hans familie er baseret på en rigtig familie, som boede på Nordgård i St. Magleby i 18-1900-tallet. Den "rigtige" Crilles blev som gammel interviewet om sine barndomserindringer. Det kalder man en kilde.

Vejledning til opgaven

I aktivitetshæftet er der et uddrag af Crilles Petersens erindringer. Der er også vedlagt en række spørgsmål, som eleverne skal bruge til at analysere kilden.

Spørgsmål til opgaven

- Er der nogle ord, du ikke forstår? Skriv dem ned, og prøv at slå dem op.
- Hvem er kildens fortæller?
- Kan I finde nogle forskelle mellem det I har læst, og det I har lært tidligere? Skriv nogle eksempler ned på de forskelle I finder.
- Hvorfor er det forskelligt?
- Betyder det, at det, I har lært tidligere, er forkert?
- Når Crilles fortæller, husker han tilbage på sin barndom. Kan I huske alt hvad I lavede, da I var små?